

Motion till riksdagen

1988/89:U3

av Lars Werner m.fl. (vpk)

med anledning av prop. 1988/89:35 om godkännande av överenskommelse om upprättande av en nordisk utvecklingsfond för förmånlig kreditgivning till u-länder

I propositionen anförs att skuldproblemen har urholkat den ekonomiska tillväxten och investeringarna sjunkit till historiskt låga nivåer. "Värst drabbade är de fattigaste u-länderna, särskilt i Afrika söder om Sahara", skriver utrikeshandelsministern. För att åstadkomma tillväxt måste investeringarna öka, vilket i sin tur kräver att i-länderna ställer ökade finansiella resurser till u-ländernas förfogande.

Den nordiska utvecklingsfonden blir ett medel för detta. Den skall lämna lån på koncessionella villkor, motsvarande dem som tillämpas av internationella utvecklingsfonden (IDA), räntefritt med 35 års återbetalningstid. Den skall samfinansiera projekt med multilaterala organ som Världsbanken och med NIB. I det senare fallet får kreditkombinationen karaktären av en blandad kredit, där NIB lämnar ett lån på marknadsvillkor, medan fonden erbjuder en kredit på IDA-villkor. Fonden skall prioritera fattiga länder och endast undantagsvis lämna lån till andra än låg- och mellaninkomstländer. Fondens medel knyts till projekt med "nordiskt intresse", dvs. i praktiken normalt till projekt med nordiska leveransintressen.

Sveriges andel av fondens kapital blir ca 310 milj. kr., och medel har reserverats för den första inbetalningen genom att riksdagen godkänt denna användning av biståndsmedel för budgetåren 1987/88 och 1988/89.

Vänsterpartiet kommunisterna motsatte sig beslut om att använda biståndsmedel för den nordiska fonden. Vi anförde då att detta var ett ytterligare steg i kommersialiseringen av biståndet. Vi framföll att de av riksdagen beslutade biståndspolitiska målen måste vara riktgivande även i det multilaterala biståndet.

Vi vidhåller vår kritik. Facit av u-krediterna utvisar att endast 10 % beviljats projekt i SADCC-länder. De tre största låntagarländerna är Indien, Kina och Algeriet, som svarade för 58 % av kreditvolymen (1981–88). Valet av projekt och länder styrs inte av omsorg om de "värst drabbade" utan av exportindustrins intressen. Nästan hälften av antalet u-krediter avser två företag, ABB/Asea och Ericsson. Vad gäller beloppen är dessa företags andel betydligt högre. Det finns anledning att anta att den nordiska fonden kommer att följa samma policy.

När förslaget om den nordiska fonden kom upp i Nordiska ministerrådet, mottogs det med öppna armar av industrin. Bl.a. hade Aseas VD Percy Barnevik undersökt vad fonden kunde ge. Han räknade med ett tillskott på

15 miljarder kronor till industrin i Norden och 40 000 nya årsarbeten som ett resultat av de order nordiska företag kunde få med hjälp av de förmånliga krediterna.

Däremot menade departementsrådet vid UD:s u-avdelning Tom Tscher-ning att det inte gick att använda pengar ur biståndsbudgeten om de biståndspolitiska målen skulle följas. Han sade i en intervju i Svenska Dagbladet i februari 1986:

– Skall biståndsbudgeten bidra till fonden måste det först till en förändring av biståndsmålen, som ger fonden möjlighet att agera mer vidsträckt än det vanliga biståndet.

Invändningar av annat slag kom från Eva Ringdahl, ekonom vid Industri-förbundet: Den nordiska fonden var ett sätt att kringgå OECD:s regler för mjuka krediter, som endast gäller bistånd från enskilda länder, inte från internationella organisationer. OECD har försökt reglera bort de biståndsblandade lånen, därför att den internationella handeln skadas när exporten subventioneras av statsmakterna. Men det är uppenbarligen just detta som den nordiska fonden syftar till: att med biståndsmedel stärka de svenska exportföretagens konkurrenskraft i u-länderna. Exportkreditutredningen skriver i sitt betänkande (SOU 1988:42):

Svensk industri har enligt olika undersökningar på senare år haft några av sina största problem till följd av en otillfredsställande ländersammansättning. Sverige har tappat marknadsandelar i världshandeln totalt, helt enkelt därför att man exporterat i för hög grad till stagnerade eller endast svagt växande marknader (framför allt i Nordeuropa). *För den svenska industrin är det viktigt att i hög grad hitta de mest växande marknaderna.*

Det är sannolikt att för de kommande 5–10 åren, OECD-länderna kommer att ligga på en fortsatt låg tillväxttakt, medan u-länderna kommer att kunna uppvisa en högre tillväxttakt. (Motionärernas kursivering.)

Utredarna fann det önskvärt att svenska företag vinner mer terräng på de expanderande u-marknaderna, och det gäller framför allt några tyngre och särskilt dominerande produktområden: kraftalstrande maskiner och utrustning och telekommunikation. Det handlar alltså om ABB/Asea och Ericsson, de två storföretag som redan dominerar i u-krediterna.

Detta förhållande speglades i VD Percy Barneviks kommentar till Aseas berättelse 1988. Han skrev där:

Den elektrotekniska branschen i världen är totalt sett mogen med måttlig tillväxt och har betydande överkapacitet inom vissa avsnitt. Det finns emellertid länder med hög efterfrågetillväxt, såsom vissa utvecklingsländer. Avsikten är att hela ABB-koncernen, liksom Asea på 80-talet, skall bli överrepresenterad inom dessa länder och nischer.

När Percy Barnevik formulerade ABB:s profil, var en punkt: utnyttja den unika positionen som hemmamarknadsföretag i flera europeiska länder (bl.a. för finansierings- och biståndspaket till utvecklingsländerna).

Tydligare kan det inte sägas: biståndet skall användas för ABB:s expansion i u-länderna. Aseas fusionspartner Brown Boveri har i årtal hindrats av finansieringsproblem i sin försäljning i u-länderna. Nu skall dessa hinder undanröjas med biståndsmedel, med pengar från den nordiska fonden.

Mot. 1988/89
U3

Det blir inte "de fattigaste u-länderna, särskilt i Afrika söder om Sahara", som utrikeshandelsministern hänvisar till, som får krediterna. De är inte kreditvärdiga. De har redan skulder som motsvarar 70 % av deras BNP. Det blir snarare medelinkomstländerna som får komma i åtnjutande av de nya krediterna.

Mycket tyder på att Aseanländerna blir mottagarna. Det var vad Far Eastern Review rapporterade i juni 1987, efter en konferens om industriinvesteringar i Asean och besök av ett 40-tal ledande indonesiska affärsmän i Stockholm. Den nordiska fonden skulle balansera det nordiska biståndet, som i Sydostasien bara kommit Vietnam och Laos till del, och därför hindrat privata affärer i Asean. Man tolkade det som en ändring i de nordiska ländernas politik. Det var särskilt välkommet i Indonesien, skrev tidningen. Och från den indonesisk-nordiska investeringskonferensen i Köpenhamn vid samma tid rapporterade Dagens Nyheter att Indonesien fått låna 50 miljoner dollar av NIB. "De nordiska institutionerna", skrev DN, "tar ingen hänsyn till att Indonesien är en av världens hårdaste diktaturer, som i strid med folkrätten ockuperar Östra Timor. NIB och den nordiska projektexportfonden har mandat att arbeta på rent affärsmässiga villkor." Fondens VD Hans Höegh Henrichsen sade: "Det där med ockupationen av Östra Timor är enligt min uppfattning starkt överdrivet".

Den svenska opinionen torde ha en annan uppfattning. Det är ju så att Indonesien inte kan få svenskt bistånd, därför att regimen där förtrycker både det egna folket och Östtimors. NIB:s politik var sålunda en annan än den svenska riksdagens. Om NIB:s utvecklingsfond skall få pengar från biståndsbudgeten, skall fonden enligt vpk:s mening också följa riksdagens biståndspolitiska mål.

Just i dessa dagar finns också anledning att känna oro för följderna av ABB/Aseas och Ericssons expansion i Sydostasien. De 40 000 årsarbeten som VD Percy Barnevik ställde i utsikt kan i realiteten bli förlorade jobb. 700 i Karlskrona mister sina jobb därför att Ericsson upphör med tillverkningen av telefoner i Sverige. Den tillverkningen flyttas till Sydostasien. Samma dag som jobbsposten kom från Ericsson meddelade ABB att man lägger ner delar av ABB Metallurgy AB i Västerås.

Uppmärksammas bör även ABB:s planer att utöka sin verksamhet i Indien och Brasilien och på flera andra ställen, speciellt i borte Asien. Måhända förestår här nya utflyttningar.

Ericssons motivering är värd att uppmärksammas. Man sa att u-länder, dit man exporterar, ställer krav på att få del av produktionen flyttad dit. Det innebär att de stora exportorder som "svenska" transnationella företag tar hem i u-länder – med biståndsfinansierade krediter som konkurrensmedel – öppnar portarna för utflyttning av tillverkningen. Att kompromissa om de biståndspolitiska målen av sysselsättningsskäl kan visa sig förödande kortsynt.

Mot bakgrund av dessa förhållanden kan vänsterpartiet kommunisterna inte godkänna överenskommelsen om den nordiska utvecklingsfonden. Vi skulle kunna stödja en sådan fond, om den fick en annan riktning, så att de av riksdagen beslutade biståndspolitiska målen styr verksamheten. Vi godkänner inte heller samfinansiering med Världsbanken och NIB.

Hemställan

Mot. 1988/89

U3

Mot bakgrund av det anförda hemställs

1. att riksdagen avslår regeringens förslag om att godkänna överenskommelsen om upprättande av en nordisk utvecklingsfond,

2. att riksdagen – om yrkande 1 avslås – som sin mening ger regeringen till känna att reglerna för den nordiska utvecklingsfondens kreditgivning ändras så att de överensstämmer med de av riksdagen beslutade biståndspolitiska målen,

3. att riksdagen – om yrkandena 1 och 2 avslås – beslutar att medel för fonden fortsättningsvis inte skall belasta biståndsanslaget.

Stockholm den 8 november 1988

Lars Werner (vpk)

Bertil Måbrink (vpk)

Lars-Ove Hagberg (vpk)

Margó Ingvardsson (vpk)

Berith Eriksson (vpk)

Bo Hammar (vpk)

Hans Petersson (vpk)